

УДК 657.44

Сахаров П.О.

*кандидат економічних наук,
доцент кафедри бухгалтерського обліку
Харківського національного економічного університету
імені Семена Кузнеця*

УДОСКОНАЛЕННЯ ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНОГО ПРОЦЕСУ В СИСТЕМІ УПРАВЛІННЯ РОЗРАХУНКОВИМИ ОПЕРАЦІЯМИ

Стаття присвячена розробленню рекомендацій щодо вдосконалення методики й організації обліку, аналізу та аудиту розрахункових операцій в управлінні фінансовими результатами діяльності підприємства. Запропоновано заходи з удосконалення алгоритму здійснення розрахункових операцій та Наказу про облікову політику, розроблено графік документообігу та вдосконалення Відомості 3.1 аналітичного обліку розрахунків із покупцями та замовниками.

Ключові слова: розрахункові операції, фінансові результати, дебітори, кредитори, заборгованість.

Сахаров П.А. УСОВЕРШЕНСТВОВАНИЕ УЧЕТНО-АНАЛИТИЧЕСКОГО ПРОЦЕССА В СИСТЕМЕ УПРАВЛЕНИЯ РАСЧЕТНЫМИ ОПЕРАЦИЯМИ

Статья посвящена разработке рекомендаций по усовершенствованию методики и организации учета, анализа и аудита расчетных операций в управлении финансовыми результатами деятельности предприятия. Предложены меры по совершенствованию алгоритма осуществления расчетных операций и Приказа об учетной политике, разработан график документооборота и усовершенствования Ведомости 3.1 аналитического учета расчетов с покупателями и заказчиками.

Ключевые слова: расчетные операции, финансовые результаты, дебиторы, кредиторы, задолженность.

Saharov P.O. IMPROVEMENT OF ACCOUNTING-ANALYTICAL PROCESS IN THE SYSTEM OF CALCULATION OPERATIONS MANAGEMENT

The article is devoted recommendations to improve the methodology and organization of accounting, analysis and audit settlement operations in the management of the financial results of the company. Proposed measures to improve the implementation of the algorithm settlement operations and the Order of the accounting policies, designed schedule of documents and improve Register 3.1 analytical accounting settlements with buyers and customers.

Keywords: payment operations, financial results, debtor, creditors, debt.

Постановка проблеми. Від початку формування ринкових відносин в Україні і донині є чимало актуальних нерозв'язаних питань стосовно розрахункових операцій. Це зумовлює постійний перегляд нормативних актів і регламентуючих документів, вироблення нових шляхів удосконалення організації та методики обліку. Дебіторська заборгованість, яка протягом тривалого часу не повертається (отже, щодо неї на підприємстві виникає сумнів стосовно її повернення), насамперед погіршує фінансовий стан підприємства, тобто відбувається погіршення платоспроможності підприємства внаслідок недоотримання (недостачі) грошових коштів. Відбувається погіршення оборотності грошових коштів (швидкості обертання коштів). Внаслідок дії цих факторів може збільшуватися кредиторська заборгованість підприємства перед своїми постачальниками. Погіршення платоспроможності підприємства загрожує банкрутством підприємства чи, у кращому разі, погіршенням результатів діяльності (гальмування чи припинення розвитку). Тому це питання є дуже актуальним у наш час.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемам розвитку теорії і практики бухгалтерського обліку, аналізу та аудиту розрахункових операцій із дебіторами присвячено низку праць зарубіжних та вітчизняних учених-економістів: Ф.Ф. Бутинця [1], С.Ф. Голова [2], Д.В. Грабчак, В.П. Завгороднього [3], С. Хенка, К. Хувера та ін. Однак нині є багато недосліджених питань із цієї теми, а сучасні умови господарювання вимагають вирішення цілої низки нерозв'язаних облікових проблем.

Постановка завдання. Мета статті полягає в розробленні рекомендацій щодо вдосконалення методики та організації обліку, аналізу й аудиту розрахункових операцій в управлінні фінансовими результатами діяльності підприємства.

Виклад основного матеріалу дослідження. Нині досить важливе значення на підприємстві мають розрахункові операції, адже вони опосередковують розподіл і перерозподіл суспільного продукту, перехід його з товарної форми в грошову і навпаки.

Під розрахунковими операціями розуміють приймання від покупця готівкових коштів, платіжних карток, платіжних чеків, жетонів тощо за місцем реалізації товарів (послуг), видачу готівкових коштів за повернутий покупцем товар (ненадану послугу), а у разі застосування банківської платіжної картки – оформлення відповідного розрахункового документа щодо оплати в безготівковій формі товару (послуги) банком покупця або, у разі повернення товару (відмови від послуги), оформлення розрахункових документів щодо перерахування коштів у банк покупця [4].

З погляду бухгалтерського обліку під розрахунками мається на увазі:

1) здійснення оплати іншим юридичним і фізичним особам отриманих від них товарів, робіт, послуг, праці й інших матеріальних і нематеріальних активів шляхом перерахування або видачі готівки, передачі товарів, виконання робіт або надання послуг, передачі права власності на акції, облігації або частини статутного капіталу та інших матеріальних і нематеріальних активів підприємства;

2) одержання від юридичних і фізичних осіб товарів, робіт, послуг, результатів праці, акцій, облігацій або частини статутного капіталу й інших матеріальних і нематеріальних активів на правах покупця, засновника тощо;

3) одержання від юридичних і фізичних осіб коштів, товарів, робіт, послуг, акцій, облігацій або частини статутного капіталу та інших матеріальних і нематеріальних активів у порядку оплати переданих

товарів, робіт, послуг та інших матеріальних і нематеріальних активів;

4) передача готової продукції, товарів, виконання робіт або надання послуг, передача права власності на акції, облигації або частину статутного капіталу та інших матеріальних і нематеріальних активів підприємства на правах постачальника іншим юридичним і фізичним особам [4].

У системі розрахунків керівника підприємства і бухгалтера насамперед цікавить економічний бік цієї справи, а потім – технічний. Тому облік розрахунків потрібно розглядати в тісному зв'язку з чинними офіційними матеріалами та практикою роботи підприємств, що дає змогу уникати зайвих податкових платежів, штрафних санкцій та інших неефективних витрат.

Рахунки призначені для обліку розрахунків, вони активно-пасивні, можуть мати одночасно сальдо за дебетом та кредитом. За дебетом у них відображають збільшення дебіторської або зменшення кредиторської заборгованості, а за кредитом – збільшення кредиторської або зменшення дебіторської заборгованості.

Для більш чіткого розуміння розрахункових операцій та їх місця у фінансово-господарській діяльності підприємства необхідно встановити, яке становище займає кожен вид розрахунків. Із цією метою необхідно розглянути їх основні різновиди.

Відповідно до ст. 9 Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» обліково-економічна інформація, що міститься у прийнятих до обліку первинних документах, систематизується на рахунках бухгалтерського обліку шляхом занесення методом подвійного запису до реєстрів синтетичного та аналітичного обліку з використанням типової кореспонденції рахунків [3].

Для досягнення максимальної ефективності діяльності є доцільним розроблення алгоритму управління розрахунками на підприємстві для досягнення максимальної ефективності діяльності (рис. 1).

Основою формування облікової політики щодо дебіторської та кредиторської заборгованостей є оптимізація їх загального розміру та досконале вивчення передумов виникнення, принципів кредитної політики, удосконалення процедури інкасації дебіторської заборгованості, ефективного використання отриманих кредитів та ін.

Управління дебіторською заборгованістю здійснюється, як правило, для збільшення величини прибутку за рахунок підвищення ефективності її використання. Тому дуже важливим є раціональне та ефективне проведення політики управління заборгованістю. Для досягнення цієї мети необхідно вирішити такі основні завдання управління, як:

– попередня перевірка усіх потенційних дебіторів на початку співпраці;

- належний юридичний супровід угод;
- заздалегідь визначений граничний ліміт дебіторської заборгованості;
- фінансування дебіторської заборгованості;
- належним чином здійснюваний облік та контроль за дебіторською заборгованістю;
- аналіз ефективності дебіторської заборгованості;
- належним чином здійснюваний облік та контроль за дебіторською заборгованістю;
- аналіз ефективності дебіторської заборгованості.

Під час надання товарного кредиту клієнту необхідним є визначення суми внеску, який повинний перевищувати його внесок у формування дебіторської заборгованості. Ця методика складається з трьох етапів. На першому етапі визначається оборотність дебіторської заборгованості як загалом в організації (середня величина), так і за кожним клієнтом, а також питома вага кожного клієнта в дебіторській заборгованості та в товарообігу організації. На другому етапі всі клієнти поділяються на чотири групи залежно від отриманого показника оборотності. Третій етап – це безпосередньо аналіз. На цьому етапі залежно від поставлених завдань здійснюється групування отриманих результатів за відділами, або менеджерами, або клієнтами.

Процес визначення суми коштів, яку можливо інвестувати в дебіторську заборгованість за товарним

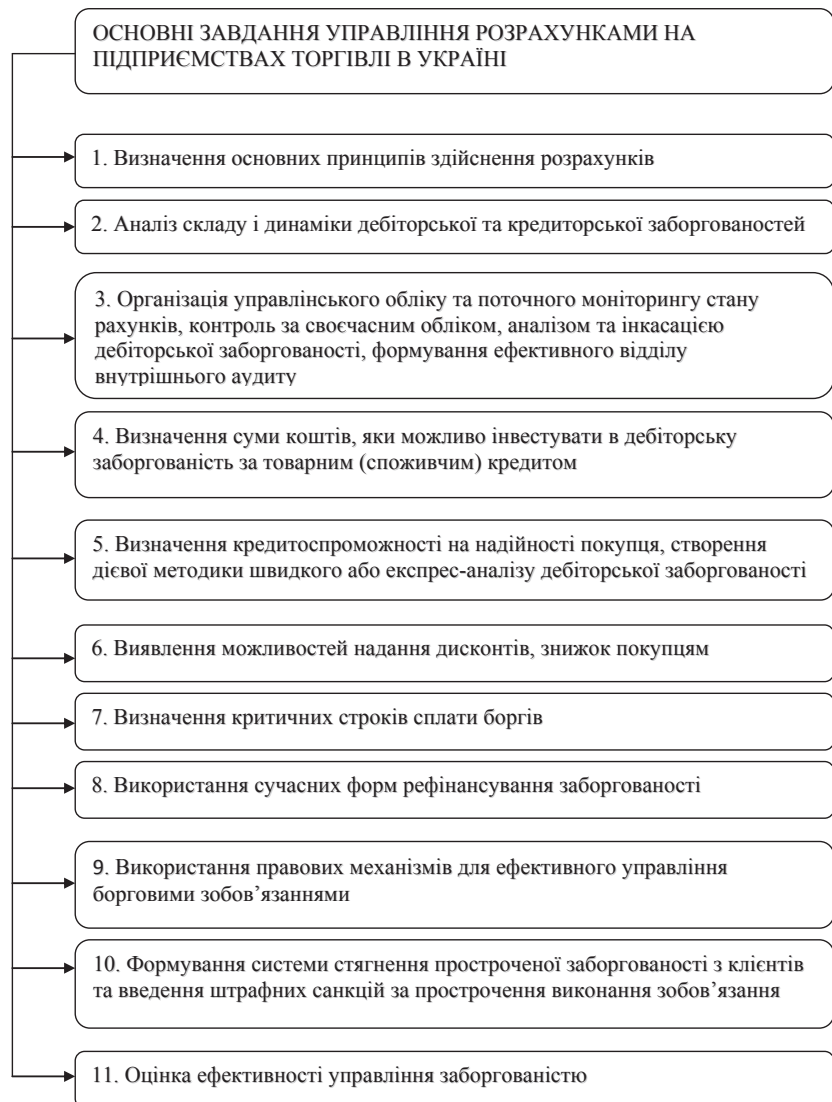

Рис. 1. Загальна схема організації розрахунків на підприємстві

(споживчим) кредитом. Для цього потрібно визначити ліміт дебіторської заборгованості для кожного контрагента, що користується відстрочкою платежу.

Проведення оцінки ефективності управління заборгованістю є одним з основних завдань керівництва фірми у процесі управління розрахунками. Для цього необхідно постійно стежити за основними показниками, що відображають ефективність діяльності. Це дасть змогу своєчасно реагувати як на позитивні, так і на негативні зміни.

Для підвищення ефективності управління розрахунками керівництву необхідно чітко розмежувати обов'язки між працівниками фірми, стежити за дотриманням ними фінансової дисципліни (знання та дотримання умов угод, стеження за своєчасним надходженням від клієнтів та перерахування коштів постачальникам), забезпечувати постійне підвищення кваліфікації та професіоналізму співробітників.

Достовірний облік дебіторської заборгованості на підприємстві будь-якої форми власності має важливе значення, оскільки сприяє упорядкуванню інформації, прозорості та достовірності даних із розрахункових операцій за борговими правами.

Для більш продуктивної роботи на підприємстві необхідно створити ефективний графік документообігу, який би забезпечив своєчасне отримання первинних документів із місць їх виписування. Графік документообігу буде забезпечувати покращення облікової роботи, посилення контрольних функцій бухгалтерського обліку, своєчасне створення бухгалтерської, статистичної, податкової звітності.

Визначені недоліки організації документообігу дають змогу виокремити такі основні напрями (етапи) його вдосконалення, як:

- організація системи та процесів керування документацією;
- організація повного і точного документування діяльності підприємства, впровадження уніфікованих систем управлінської документації;
- організація раціональної роботи з документами.

На етапі організації системи та процесів керування документацією передбачається здійснення організаційно-правового обґрунтування всіх аспектів документування і технологічних процесів роботи з документами.

Графік документообігу може складатися у вигляді схеми (оперограми) або може мати вигляд переліку робіт зі створення, перевірки, обробки та зберігання документів, які виконуються всіма виконавцями облікового процесу, зі вказанням їх взаємозв'язку і строків виконання робіт.

У бухгалтерській практиці частіше використовується загальний (зведений) графік документообігу. Важливим етапом раціоналізації документообігу є визначення частоти створення конкретних видів номіналів документів, групування їх на періодичні та постійні (умовно постійні) форми. Стандартизація діловодства на практиці сприяє чіткості організаційно-управлінської роботи і підвищує ефективність виконання управлінських рішень. І тому раціоналізація документообігу є одним із важливих критеріїв успішного функціонування підприємства.

Цей графік допоможе правильно організувати рух документів, встановити раціональні маршрути руху та етапи обробки документів, уніфікувати шляхи руху, порядок обробки різних їх категорій.

Доповнення реєстрів фінансового обліку (журналу № 3, відомості 3.1) дасть змогу оперативного контролювати стан розрахунків, своєчасно вживати необ-

хідних заходів для дотримання кожним покупцем чи замовником зобов'язань щодо термінів оплати за відвантаженою продукцію, виконані роботи чи надані послуги. Це посилює дисципліну розрахунків як з боку підприємства, так і з боку покупців чи замовників, оскільки за цими даними можна своєчасно здійснити, наприклад, попередню телефонну розмову чи пред'явити претензію у зв'язку з відхиленням від умов договору.

Зауважимо, що це вимагає відповідної уваги до визначення термінів оплати за відвантаженою продукцію (роботи, послуги), а також виконання замовлень перед покупцями під час укладення договорів. При цьому не слід застосовувати принцип одностороннього руху, бо відхилення щодо термінів поставки продукції (виконання робіт, послуг) автоматично зумовлюють аналогічні зсуви оплати за них.

Залежно від періодичності поставок продукції покупцям і розрахунків за неї та технічних можливостей щодо опрацювання інформації на підприємстві відомість можна складати за більш чи менш тривалі періоди: день, тиждень, декаду. При цьому чим коротші будуть такі періоди, тим ціннішою і практично значущою буде подана в ній інформація.

Заодно необхідно розширити Відомість 3.1 аналітичного обліку за розрахунками з покупцями та замовниками введенням додаткових граф у частині кредитового обороту (графи 13–20), оскільки тут одночасно можуть бути записи за 21 рахунком, а граф для цього відведено тільки 8.

У разі ведення аналітичного обліку розрахунків із покупцями та замовниками таким способом записи операцій графа 6 «Дата» має супроводжуватися графою «Номер документа», оскільки без цього важко контролювати стан розрахунків. Однак тут такої графи немає. Вона є за графою № 2, а тому незрозуміло, яких документів стосується: товарно-транспортних накладних, актів про виконані роботи, рахунків-фактур, згідно з якими відображають операції за дебетом рахунку 36 (графи 7–10), чи платіжних доручень, прибуткових касових ордерів, розрахункових чеків, векселів, за якими відображаються кредитові обороти – графи 13–20.

Доречно у Відомості 3.1 поряд з графами 6 та 12 «Дата» передбачити додаткові графи «Номер документа», а графу 2 однойменної назви прибрати як зайву. Це коригування сприятиме покращенню контролю стану розрахунків.

Таким чином, удосконалення Відомості 3.1 аналітичного обліку розрахунків із покупцями та замовниками підвищить рівень інформативності в управлінському обліку, посилить контроль за цією заборгованістю і дасть змогу аналізувати надходження коштів від покупців та замовників.

Для покращення обліку з покупцями та замовниками було запропоновано удосконалення Наказу про облікову політику, зокрема в частині обліку дебіторської заборгованості, Відомості 3.1 аналітичного обліку розрахунків з покупцями та замовниками, що підвищить рівень інформативності в управлінському обліку та посилить контроль і дасть змогу аналізувати надходження коштів від покупців та замовників.

Одним із головних завдань керівництва підприємства є ретельне вивчення зв'язків між показниками фінансово-господарської діяльності для кращого розуміння явищ і процесів, що дає змогу більш обґрунтовано сформулювати управлінські рішення та дати прогнози на майбутнє.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Бухгалтерський фінансовий облік : Підручник для студентів спеціальності «Облік і аудит» вищих навчальних закладів. / За ред. проф. Ф.Ф. Бутинця. 6-те вид., доп. і перероб. Житомир : ПП «Рута», 2005. 756 с.
2. Голов С.Ф. Бухгалтерський облік за міжнародними стандартами : приклади та коментарії : практик. Посіб. / С.Ф. Голов, В.М. Костюшенко. К.: Лібра, 2001. 670 с.
3. Загородній А.Г. Фінансовий словник / Загородній А.Г., Вознюк Г.Л., Смовженко Т.С. (4-те вид. випр. та доп.) К.: т-во «Знання», КОО, Львів; Вид-во Львів. банківського ін-ту НБУ, 2002. 566 с.
4. Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» від 16.07.99 № 9969XIV. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/>.
5. Закону України «Про застосування реєстраторів розрахункових операцій у сфері торгівлі, громадського харчування та послуг» № 1927-III від 13.07.2000.

УДК 657.1:075.8

Аверкина М.Ф.*доктор економічних наук, професор
Національного університету «Острозька академія»***Тихонюк К.О.***студентка
Національного університету «Острозька академія»***СУЧАСНІ КОМП'ЮТЕРНІ СИСТЕМИ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ В УКРАЇНІ**

У статті розглянуто основні напрями автоматизації бухгалтерського обліку в Україні. Автор акцентує увагу на дослідженні особливостей класифікаційної характеристики сучасного програмного забезпечення для автоматизації системи бухгалтерського обліку. У статті також систематизовано основні вимоги до вибору комп'ютерної системи бухгалтерського обліку з урахуванням особливостей ведення бухгалтерського обліку на підприємстві та проведено аналіз основного програмного продукту для автоматизації ведення бухгалтерського обліку на вітчизняних підприємствах. Розкрито низку основних переваг здійснення ефективної автоматизації бухгалтерського обліку для підвищення рівня прибутковості та економічного зростання підприємства. Подано загальну характеристику особливостей використання різних комп'ютерних систем бухгалтерського обліку на підприємствах різних галузей економіки України.

Ключові слова: програмне забезпечення, автоматизація ведення бухгалтерського обліку, програмний продукт, економічне зростання, прибутковість, ефективність.

Аверкина М.Ф., Тихонюк К.О. СОВРЕМЕННЫЕ КОМПЬЮТЕРНЫЕ СИСТЕМЫ БУХГАЛТЕРСКОГО УЧЕТА В УКРАИНЕ

В статье рассмотрены основные направления автоматизации бухгалтерского учета в Украине. Автор акцентирует внимание на исследовании особенности классификационной характеристики современного программного обеспечения для автоматизации системы бухгалтерского учета. В статье также систематизированы основные требования к выбору компьютерной системы бухгалтерского учета с учетом особенностей ведения бухгалтерского учета на предприятии и проведен анализ основного программного продукта для автоматизации ведения бухгалтерского учета на отечественных предприятиях. Раскрыт ряд основных преимуществ осуществления эффективной автоматизации бухгалтерского учета для осуществления повышения уровня доходности и экономического роста предприятия. Представлена общая характеристика особенностей использования различных компьютерных систем бухгалтерского учета на предприятиях различных отраслей экономики Украины.

Ключевые слова: программное обеспечение, автоматизация ведения бухгалтерского учета, программный продукт, экономический рост, доходность, эффективность.

Averkyna M.F., Tykhoniuk K.O. CURRENT COMPUTERS SYSTEMS OF ACCOUNTING IN UKRAINE

The article reviewed the main directions of accounting automation in Ukraine. Author focuses on the research of the features of the classification characteristics of modern software, for automation of the accounting system. In the article also present the description of the basic requirements for choosing a computer accounting system, including the peculiarities of accounting in the enterprise. The analysis of the main software product for automation of accounting at domestic enterprises was carried out in the article as well. A number of main advantages of effective automation of accounting for the increase of profitability and economic growth of the enterprise are revealed. Presented the general characteristic of peculiarities of using different computer accounting systems at enterprises, various branches of economy of Ukraine

Keywords: software; automation of accounting, software product, economic growth, profitability, efficiency.

Постановка проблеми. Ситуація в економіці України ставить перед вітчизняними підприємствами нові виклики та завдання. Нові труднощі, тенденції та конкуренція вимагають від підприємств своєчасного, оперативного і обґрунтованого прийняття ефективних управлінських рішень, що повинні ґрунтуватися на достовірній, своєчасній, належним чином обробленій та підготовленій за даними бухгалтерського обліку інформації. Забезпечення ефективного процесу автоматизації систем бухгалтерського обліку підприємства за цих умов набуває надважливого значення.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Питання автоматизації бухгалтерського підприємства у зв'язку зі швидкими темпами науково-технічного і технологічного прогресу є досить актуальним. Про цей факт свідчить наявність великої кількості публікацій, присвячених цій проблемі, таких учених, як А.М. Береза, С.А. Гаркуша, С.М. Деньга, А.П. Дикий, В.М. Гужва, В.П. Завгородній, С.В. Івахненко, Ю.А. Кузьмінський, С.І. Травінська, Е.А. Умнова, В.Г. Швець та інші. Слід зазначити, що фірми-розробники програмного забезпечення для автоматизації бухгалтерського обліку підприємства